[יומן ב"ז]

ירושלם, 5.1.34

השופט היקר ברנדייס,

זה עכשיו חזרתי מנסיעה קצרה ללונדון, ואני מאמין כי הפרופסור פֶלִיפּס פרנקפורטר הודיע לך על כך. מטרת נסיעתי ללונדון היתה לדון על המצב המדיני עם חברי בהנהלה בלונדון ולהחליט על הקו שננהג לפיו.

מה שהביא אותי ללונדון היתה דאגתי העמוקה ליחס הממשלה לשאלה המרכזית – על העליה. הרושם שנתפשט בקרב חוגים ציוניים בארצות שונות כי יחס הממשלה אלינו נשתנה לרעה – אינו מתאים לעובדות. איני טוען אף רגע כי יחסה הוא מרגיע ומאמין, אבל אני סבור שהיה אי-פעם יותר טוב. אולם יש שינוי – ושינוי חשוב – אולם שינוי זה הוא פרי תנאים אוביקטיביים ולא של עמדה סובייקטיבית של הממשלה, שבכאן או בלונדון.

תנאים אלה הם: א) הצרות של העם היהודי, ב) כושר הקליטה של ארצנו.

א) אין מן הצורך לתאר במכתב אליך את צרות העם היהודי, ביחוד אחרי הקטסטרופה הגרמנית. מספיק להגיד, שמעת ביקורי הקצר באנגליה ובצרפת ראיתי את גרעין הפרופגנדה המגרעלת של הנאצים נגד היהודים תולך ומתפשט לאט לאט, כמעט בלתי מורגש, אבל קיים בשתי ארצות אלה.

ב) במסיבות הנוכחיות השינוי והחיוני הוא יותר חשוב. הודות למאמצים החלוציים הבלתי פוסקים שלנו בתקופה הנמשכת למעלה מחמשים שנה, הצלחנו להביא ארץ קטנה ועניה זו לידי מצב שהוא מוכשרת לקלוט עליה גדלה והולכת. למרות הדוגמות הכלכליות המקובלות-הצלחנו להפוך תושבי ערים לעובדי אדמה, ולפתח חקלאות יהודית משגשגת. הנחנו יסודות לתעשיה בעלת אפשרויות גדולות.

במשך 1933 התישבו בארץ למעלה מ-40.000 יהודים; לפי המספרים הרשמיים נכנסו לארץ עד נובמבר 36.677 יהודים, מהם 26.151 עולים והשאר תיירים ותושבים שחזרו. (המספרים של דצמבר עוד אינם בידינו).

./.

מהרשימות של שיחתי עם קונליף-ליסטר, ששלחתי לך על ידי פרופ. פרנקפורטר, תוכל לראות כי האיש העומד עכשיו בראש משרד המושבות הוא פגע בספקות. אני חושש שהוא מפקפק בענין שני אשר הביע כלל, וזהו - אם אפשר לסמוך על ידידות היהודים לאנגליה. לצערי הרב עלי להגיד שהרבה מעשים נעשו ונעשים העלולים לערער ידידות זו. אני רואה את ידידות אנגליה בתנאי הכרחי להצלחתנו המדינית. אין אנו יכולים להלחם באנגליה, ואין אנחנו יכלים להשתמש בכוח פיסי נגדה. איני מאמין שאיזו ממשלה אחרת תריב עם אנגליה למעננו, או שנמצא ידידים יותר טובים ואמתיים מאלה שיש לנו באנגליה. הגורל קשר אותנו ואת בריטניה הגדולה, וזהו לפיכך ענייננו לחזק ולהגביר את הידידות ההדדית והרצון הטוב. זה ידרוש גיוס כל כוחנו והשפעתנו - בכל אשר יימצא.

בדרכי הביתה עברתי את פריס ונפגשתי עם ברון אדמונד. גם דעתו היא שאין אנו יכולים לסמוך על ממשלה אחת איזו שהיא. צרפת לא תקים יחסיה עם אנגליה ביחוד בתקופה זו, שלבו, למען היהודים. גרמניה היא אויבנו בנפש. איטליה היא מסוכנת בשבילנו מפני שאיפותיה בים התיכון. המדינות החדשות במזרח אירופה, המעונינות ביציאת היהודים מארצותיהן, לא יגידו כמובן אף מלה א רעה אחת לאנגליה. וזוהי הסיבה המחייבת אותנו לרכוש את הסימפטיה והאימון של הממשלה וגם של דעת הקהל בבריטניה.

אמריקה אולי היא במצב מיוחד, ורמז ידידותי של ממשלת ארצות הברית יכול לעזור לנו הרבה מאוד. אבל זהו ענין שאינו מוסמך להביע עליו דעתי.

שמחתי לשמוע מפרופ' פרנקפורטר שהוא יכתוב לך על שיחתו אתי. אהיה שמח מאוד, אם למרות היותך עסוק מאוד, תמצא אפשרות להודיעני דעתך בקיצור על כל ענין זה.

תודתי נתונה לך מראש, ובחיבה

עמוקה אני נשאר מוקירך

ד. בן-גוריון

לרגל גידול זה יש מחסור גדול בבתי-דיור. אבל אין חוסר עבודה, להיפך יש מחסור חריף בעובדים. בתנאים אלה היה מוטל על ממשלת המנדט לעודד ולהגדיל את העליה היהודית. אמנם נכון הדבר שבזמן שלטון של הנציב הראשי הנוכחי-העליה הלכה וגדלה (4000 בשנת 1931; 10.000 בשנת 1932; 30.000 בשנת 1933; מבלי לחשוב התיירים שנשארו בארץ בלי רשות). אולם לצערנו גידול זה לא הספיק לספק הצרכים הבולטים של העם היהודי או את האפשרויות הכלכליות והצרכים של הארץ.

א"י היא עכשיו במצב של יכולת קליטה של 50.000 יהודים לשנה. זוהי דעתי השקולה שחשובתנו המדינית החשובה ביותר והראשית ביותר היא לקשיג מהממשלה רשיון לעליה הולכת וגדלה. זהו לדעתי תפקיד לא פחות חשוב מזה שהוטל עלינו בימים ההיסטוריים שלפני הצהרת בלפור.

החשיבות מונחת לא רק בהבאת יותר יהודים לארץ, שכשהיא לעצמה חשובה מאוד מאוד במצב הנוכחי של צרת ההמונים היהודיים, אלא גם מפני שזוהי בעיה מדינית ממדרגה עליונה גם מפני המצב העולמי וגם מפני מצבנו הפוליטי פה.

הדיקטטורה של היטלר בגרמניה לא רק ערערה מצב היהודים שם, בגרמניה, אלא הוא מסכן את השלום הבלתי בטוח של העולם. גרמניה לא תצא עדיין למלחמה עכשיו, אבל אין כל ספק שהיא מתכוננת להילחם בעתיד הקרוב. מלבד הסכנה הגרמנית בולטת מאוד גם הסכנה היפנית. מי יודע אם מלחמת עולם שניה אינה עומדת להתפרץ בעוד מספר שנים לא רבות? אם אסון עולמי כזה יפרוץ, המזרח הקרוב לא ישאר מחוץ לכך. אם בשעת צרה כזו אנחנו נהיה חסרי כוח ומספר - ייתכן מאוד שנישמד לגמרי, וכל המאמץ של דורות ילך לאיבוד.

חששותי אולי לא יתאמתו, ואף על פי כך אנו נהיה אשמים ברשלנות אם לא ניכון לקראת אפשרות איומה כזו.

יש קושי מדיני שני הנוגע ישירות לנו - הקושי הערבי. מוטל עלינו לעשות כל מאמץ אפשרי למען נרכוש את ידידות של שכנינו הערבים, אבל יש רק דרך אחת בטוחה להביא לידי שלום אמתי ומתמיד ביניגו ובין שכנינו - וזהו

להגדיל בכל מובן את כוחנו בארץ. אז הערבים יצטרכו לקחת בחשבון את קיומנו, הם יועמדו לפני "עובדה קיימת" של ישוב יהודי, והתנגדותם תחלש או תיפסק לגמרי.

הישוב היהודי בארץ הוא עכשיו בערך 250.000. אם במשך ארבע השנים הקרובות מאתים אלף יתווספו פה, והישוב היהודי יגיע אז למליון בערך, כולל התוספת הטבעית.

זה לא יהיה עוד "הבית הלאומי" וזה לא עוד הפתרון לבעיה היהודית. אני מאמין באפשרות של ישוב יהודי צפוף של 5 עד 6 מיליון יהודים משני עברי הירדן, אם לא יותר. אני מניח שבחיפה יהיו מליון יהודים, אבל למטרה הקרובה שלנו חצי מליון יהודים בא"י יהיה כוח כלכלי, תרבותי ומבחי כזה שהערבים לא יוכלו עוד להתנגד, ולכן [illegible], יהיה מוכרח להתאים עצמו למצב החדש ולבוא לידי הבנה אתנו. ברור מאוד כי אחד מהנימוקים הראשיים של ממשלת המנדט הנוהגת אתנו בזהירות כזו הוא, מפני שהיא מתחשבת עם ההתנגדות הערבית. ולכן מוטל להוכיח לממשלה חבריתית כי אם תגדיל את התקממות העליה - תוך כדי יכולת הקליטה של הארץ - היא תשוחרר מהרה ובבטחון מההתנגדות ומהמעצור הערבית.

מטרת ביקורי בלונדון היתה לגלות אם יש אפשרות כל שהיא לפעול בכיוון זה. דיברתי על ענין זה עם חברי וידידי, עם חברי ההנהלה ועם ד"ר ויצמן, עם פרופ' סליגמן פרנקפורטר, עם סיר הרברט סמואל, עם לורד מלצ'ט, חרי סקר ואחרים. שמחתי למצוא אוזן קשבת אצל כולם. אפילו סיר הרברט סמואל הזהיר הסכים להנחתי והבטיח את עזרתו בקו פעולה זה.

כמציא של הנוסחה של "כושר הקליטה" הוא ציין שמשמעותה אינה שהעליה לא תהיה מעבר לכושר הקליטה, אלא גם [illegible] מטה מכושר הקליטה. אם הארץ מסוגלת לקלוט 500,000 יהודים - חייבת ממשלת המנדט להקל העליה במידה זו. הוא גם הסכים שישוב יהודי של חצי מיליון מסוגל לפתור באופן פרינציפיוני את הבעיה הערבית.

./.